

3. формування відповідної команди, яка буде займатись операціями на фінансовому ринку;
4. визначення фінансових потоків і організації фінансового управління;
5. обговорення питань, які стосуються використання економічних результатів від проведення спільних операцій на фінансовому ринку;
6. обговорення питань, що стосуються забезпечення права власності окремих членів групи на інструменти фінансового ринку, власниками яких вони є;
7. формування концепції спільної діяльності на фінансовому ринку та її перспективи;
8. вирішення питань, що стосуються технічного забезпечення відповідних механізмів діяльності на фінансовому ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Управление социально-экономическими системами на рынке ценных бумаг // Б. М. Данилишин, А. Б. Кондрашихин, В. Н. Орлов, В. Н. Орлов [и др.]; под ред. Б. М. Данилишин. – Севастополь : ЧП «Стрижак-прес», 2005. – 304 с.
2. Мешко Н. П. Управління інноваційно-інвестиційним потенціалом мезорівня в умовах міжнародної інтеграції : монографія / Н. П. Мешко. – Д. : Вид-во ДНУ, 2008. – 428 с.
3. Школьник І. Критерії ідентифікації фінансового конгломерату: вітчизняний та європейський підходи / І. Школьник, О. Козьменко, В. Кремінь // Вісник Національного банку України. – 2009. – № 6. – С. 32–36.
4. Школьник І. Міжнародні фінансові конгломерати у банківському секторі України / І. Школьник // Вісник Національного банку України. – 2010. – № 2 (168). – С. 32–42.
5. Вишне夫斯基 Д. Ю. Эволюция системы экономических интересов: понятие, механизм осуществления / Д. Ю. Вишне夫斯基. – Саратов : Изд-во Саратовского университета, 2001. – 36 с.
6. Мандибура В. О. Напрямки відновлення довіри суб'єктів кінцевого споживання як складова подолання наслідків економічної кризи в Україні / В. О. Мандибура // Економічна теорія. – 2000. – № 3. – С. 94–102.
7. Віскузі В. К. Економічна теорія регулювання та антимонопольна політика : [пер. з англ.] / В. К. Віскузі, Дж. М. Вернон, Джозеф Е. Горингтон (мол.) ; наук. ред. пер. та авт. передм. О. Кілієвич. – К. : Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2004. – 1047 с.
8. Задоя А. А. Трансакционные издержки на вторичном рынке акций Украины / А. А. Задоя // Академічний огляд. – 1997. – № 1–2. – С. 28–36.

УДК 658.19:332.81

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВАХ КОМУНАЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

С. П. Пархоменко

Сфера комунального господарства є однією із найважливіших в економічній системі держави, діяльність якої направлена на задоволення потреб населення. Як відомо, більшість підприємств комунального господарства в Україні знаходиться на межі банкрутства, це пов'язано з фізичним і моральним зносом

основних засобів, постійним ростом цін на сировину та енергоресурси, обмеженим обсягом фінансових ресурсів і неефективністю діючої системи управління фінансовими ресурсами. Так, в аварійному стані перебуває більше третини водопровідно-каналізаційних і теплових мереж, близько 30 % тепlopунктів, понад

20 % мостів і шляхопроводів. Потребує заміни 87 % рухомого складу міського електричного транспорту, 70 % автотранспорту, який використовується у сфері благоустрою, близько 40 % насосного обладнання та котлів, понад 20 тисяч ліфтів тощо [1].

Отже, існує потреба створити ефективну систему управління фінансовими ресурсами на підприємствах комунального господарства, оскільки від наявності достатнього обсягу фінансових ресурсів залежить їх фінансова стійкість і якість надання послуг.

Проблеми управління фінансовими ресурсами підприємств розглядаються у працях таких відомих учених як О. Д. Василик, А. І. Даниленко, В. М. Опарін, В. М. Родіонова, А. М. Поддєрьогін, А. С. Филімоненков та ін. Проте управлінню фінансовими ресурсами на підприємствах комунального господарства приділяється недостатня увага. Такі важливі проблеми, як формування фінансових ресурсів, їх використання, впровадження стратегічних фінансових планів залишаються поза увагою науковців.

Метою даної статті є аналіз діючої системи управління фінансовими ресурсами на підприємствах комунального господарства та пошук способів підвищення її ефективності.

Фінансові ресурси підприємства відіграють важливу роль у його діяльності, це зумовлено тим, що вони здатні трансформуватись у матеріальні, інтелектуальні, технічні, інноваційні та інші види ресурсів. Проблеми управління фінансовими ресурсами мають місце на кожному комунальному підприємстві, оскільки забезпеченість фінансовими ресурсами є визначальним фактором здійснення процесу виробництва [1].

Управлінням фінансовими ресурсами підприємств комунального господарства передбачено розробку і застосування форм, методів, заходів ефективного формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення населення якісними послугами у визначений термін і з мінімальними витратами. Таким чином, метою управління фінансовими ресурсами господарюючого суб'єкта є, з одного боку, регулярне забезпечення підприємства коштами для його раціонального оснащення і нор-

мальної поточної господарської діяльності, а з іншого – контроль за їх раціональним використанням [8, с. 22].

Необхідно зазначити, що підприємства комунального господарства мають специфічні особливості функціонування. Так, фінансові ресурси комунального господарства є об'єктом управління місцевих органів влади, які мають значні можливості для впливу на їх фінансово-господарську діяльність – на формування їх доходів і прибутків через відповідну тарифну політику, надання бюджетних дотацій, субвенцій і пільг зі сплати податків і зборів.

Підприємствам комунального господарства властиве монопольне положення в таких сферах діяльності, як водопостачання, газопостачання, вуличне освітлення, озеленення, а це призводить до зниження стимулів до економії ресурсів, лобіювання монопольних інтересів, відсутності гнучкої тарифної та цінової політики і створення додаткового тиску на споживачів [10].

Такі умови функціонування підприємств комунального господарства суттєво обмежують розвиток управління їх фінансовими ресурсами, а отже, впливають на структуру їх капіталу.

Для вдалого управління фінансовими ресурсами необхідно чітко розмежовувати джерела їх формування. Найбільш прийнятним, на наш погляд, є поділ джерел їх формування на залучені, позичені та власні.

Власні кошти формуються за рахунок власного капіталу, тобто тієї частини активів підприємства, яка залишається після виконання зобов'язань. До них належать статутний капітал, бюджетні кошти, амортизаційні відрахування, валовий дохід і прибуток. Необхідно зазначити, що статутний фонд комунального підприємства формується із внесків і майна органа місцевого самоврядування, який є представником відповідної територіальної громади-власника. Майно комунального підприємства перебуває у комунальній власності та закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання або на праві оперативного управління.

Залучені кошти не належать підприємству та формуються за рахунок перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською та заборгованістю за платежами до бюджету. Так, згідно зі статистичними даними Міністерства з питань житлово-комунального господарства, величина дебіторської заборгованості за комунальні послуги станом на 1 червня 2010 р. становить 9974,9 млн грн. Найбільша сума заборгованості припадає на спожиті послуги підприємств теплоенергетики – 6279,2 млн грн і за послуги підприємств водопровідно-каналізаційного господарства – 3267,2 млн грн. Найбільшими дебіторами підприємств даної галузі є населення – 5891,0 млн грн і місцеві бюджетні установи – 591,7 млн грн. Кредиторська заборгованість підприємств комунального господарства становить 10909,2 млн грн. Таким чином, у даній галузі кредиторська заборгованість перевищує дебіторську на 934,1 млн грн.

Позичені кошти – це ті кошти, що підприємство отримує на певних умовах, а саме кредити банків, емісія облігацій. Але підприємства комунального господарства майже не використовують позичені кошти у своїй діяльності, оскільки через незадовільний фінансовий стан і нерентабельність не можуть отримати кредит або розмістити облігації на прийнятних умовах [5, с. 15].

Отже, управління джерелами фінансових ресурсів підприємств комунального господарства необхідно здійснювати в довгостроковому і короткостроковому періодах.

Пріоритетом управління в довгостроковому періоді є забезпечення стійкого фінансового стану, який базується на ефективному формуванні та використанні фінансових ресурсів для впровадження найбільш вагомих проєктів і заходів. Результатом цих заходів можуть бути значні зміни фінансового стану підприємства, різка зміна структури та величини всіх господарських засобів і джерел їх утворення.

Для ефективної діяльності, підприємствам необхідно сформулювати власну стратегію управління фінансовими ресурсами. Під час формування фінансової стратегії підприємства повинні приділити увагу таким аспектам:

- збільшенню та прискоренню формування вхідних грошових потоків підприємства;
- оптимізації формування вихідних грошових потоків підприємства в часі;
- підвищенню ліквідності;
- прогнозуванню та плануванню резервів;
- зменшенню фінансових ризиків [8, с. 256–262].

У короткостроковому періоді управління необхідно створити систему заходів з розподілу, використання та контролю фінансових ресурсів для забезпечення поточної діяльності підприємств у межах виконання короткотермінових планів. Пріоритетом управління в короткостроковому періоді є ефективне використання наявних фінансових ресурсів.

Важливим елементом управління фінансовими ресурсами в короткостроковому є складання бюджетів і контроль за їх виконанням. У бюджетах відображаються доходи та видатки, джерела формування та напрями використання коштів тощо.

Таким чином, бюджетування – це необхідна складова фінансового планування, оскільки основою будь-якого оперативного управління фінансовими ресурсами є система відповідних бюджетів. Упровадження бюджетування сприяє створенню ефективної системи фінансового управління, оптимізації доходів і витрат як у цілому на підприємстві, так і в окремих її структурних підрозділах, створенню консолідованої звітності, оцінці показників діяльності, таких як ліквідність, платоспроможність, рентабельність діяльності. Бюджетування дає можливість ефективно контролювати надходження та використання коштів, створити умови для реалізації ефективної стратегії управління фінансовими ресурсами.

У процесі управління фінансовими ресурсами виникає необхідність в оцінці їх формування та використання, що проводиться за допомогою аналізу фінансової звітності підприємства та виконання фінансового й операційного бюджетів підприємства. Аналіз відхилень фактичних показників від бюджетних і визначення причин цих відхилень дає змогу здійснювати постійний контроль за господарською діяльністю підприємства.

Наприклад, у ході аналізу діяльності ПАТ «Київводоканал» було встановлено, що фінансовий стан підприємства незадовільний. Так, у 2010 р. дохід від реалізації продукції збільшився порівняно з минулим періодом на 81,8 млн грн і станом на 01.01.2011 р. становив 913,0 млн грн, але збиток підприємства за аналогічний період часу збільшився з –1,6 млн грн до –76,6 млн грн. Це призвело до того, що показники рентабельності не відповідають нормативним значенням. Кредиторська заборгованість підприємства станом на 01.01.2011 р. становить 831,6 млн грн і перевищує дебіторську на 25,8 %, або на 170,6 млн грн, що призводить до низьких показників ліквідності підприємства, зокрема показник миттєвої ліквідності становить 3,4 % при нормативному значенні більше 20 %. Отже, у підприємства можуть виникнути труднощі при розрахунках за своїми зобов'язаннями.

Таким чином, використання бюджетування дає можливість ефективно управляти фінансовими ресурсами, оскільки воно є одним із способів інтенсифікації роботи за рахунок раціональнішого використання фінансових ресурсів. Слід зазначити, що підприємства комунального господарства не можуть чітко планувати та прогнозувати свою діяльність, оскільки вони залежать від бюджетних трансфертів і пільг. Так, протягом останніх років Державний бюджет України та місцеві бюджети приймаються із затримкою. Наприклад, рішення про бюджет міста Києва на 2010 р. було прийнято 14.05.2010 р., бюджет на 2011 р. був прийнятий 30.12.2010 р., тобто в останній робочий день.

Отже, управління фінансовими ресурсами підприємств комунального господарства має бути спрямоване на надання якісних послуг населенню, а підходи до формування фінансової стратегії та тактики мають враховувати соціальне значення підприємств. Для забезпечення фінансової стабільності підприємств даної сфери необхідно більше уваги приділяти бюджетуванню, щоб забезпечувати виконання прогнозованих обсягів діяльності та подальший розвиток. Таким чином, підприємствам комунального господарства необхідно створити ефективну систему поточного, оператив-

ного і стратегічного планування, організації, контролю й аналізу діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Джерелейко С. Д. Управління фінансовими ресурсами промислових підприємств / С. Д. Джерелейко // Сталий розвиток економіки. – 2010. – № 1. – С. 156–159.
2. Зерова О. М. Сутність фінансового управління та його особливості в житлово-комунальному господарстві / О. М. Зерова // Економіка будівництва і міського господарства. – 2009. – № 4. – С. 209–214.
3. Забаштанський М. М. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств / М. М. Забаштанський // Актуальні проблеми економіки. – 2008. – № 6. – С. 25–29.
4. Стецюк П. А. Когнітивний контекст класифікації джерел фінансових ресурсів / П. А. Стецюк // Вісник Сумського національного аграрного університету. – 2009. – № 2. – (Серія «Фінанси і кредит»).
5. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. С. Філімоненков. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К. : МАУП, 2004. – 328 с.
6. Бобирець О. І. Дослідження процесу управління фінансовими ресурсами підприємства / О. І. Бобирець, Н. В. Таценко, М. В. Матвієць // Економічний простір. – 2010. – № 38. – С. 166–175.
7. Гришова І. Ю. Аналіз концептуальних підходів до управління фінансовими ресурсами переробних підприємств АПК / І. Ю. Гришова // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії. – 2010. – № 2. – С. 76–84.
8. Мішина С. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві / С. В. Мішина, О. Ю. Мішин. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2006. – 176 с.
9. Прушківська Е. В. Напрями вдосконалення, формування та використання фінансових ресурсів на підприємстві / Е. В. Прушківська, М. А. Санакоєва // Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – № 3. – С. 256–262.
10. Лагутін В. Д. Природні монополії і суміжні ринки в Україні: особливості функціонування та ймовірні сценарії реформування / В. Д. Лагутін, Ю. І. Зігліна // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 45–56.